

## MIILITSATÖÖTAJA INDIVIDUAALNE VESTLUS ALAEALISE ÕIGUSERIKKJAGA KUI EFEKTIIVNE MÕJUTUSVAHEND

A. Anier

Tallinna Linna TSN TK Miilitsavalitsuse operatiivvolinik

Individuaalne vestlus on üks tähtsamaid miilitsaorganite profülaktilise töö vorme õiguserikkumiste vältimisel alaealiste osas.

Individuaalne vestlus peab aitama miilitsa lastetubade inspektoritel, alaealiste asjadega tegelevatel operatiivtöötajatel ja kõigil teistel miilitsatöötajatel, kellel tuleb kokku puutuda alaealiste õiguserikkujatega, põhjalikult tundma õppida alaealist õiguserikkujat ja efektiivselt talle mõju avaldada, et ta tulevikus ei paneks toime uusi õiguserikkumisi.

Miilitsaorganite praktilises töös aga alahinnatakse mõnikord individuaalse vestluse osatähtsust või vestlusi ei seostata teiste operatiiv-profülaktiliste abinõudega, mistõttu vestlused noorukitega ei ole andnud alati soovitavaid tagajärgi.

See, et vestlus avaldaks mõju õiguserikkujale, oleneb esmajoonest vestlejast endast: kuidas ta suudab saavutada kontakti alaealiga, kuidas ta tabab nooruki meeleolu tema käitumismaneerist vestluse ajal, kuidas ta oskab vestlust arendada, lähtudes nooruki käitumisest, tema huvidest ja elutingimustest.

Individuaalseteks vestlusteks ei tohi olla šablooni. Sellepärast ei saa anda ka konkreetset retsepti vestluse läbiviimiseks. Kuid praktilises töös alaealiste õiguserikkujatega on esile kerkinud rida nõudeid, mida iga miilitsatöötaja peab siiski arvestama igal konkreetsel juhul.

Vestleja peab põhjalikult läbi mõtlema, millest ta hakkab noorukiga rääkima, kuidas ta alustab oma vestlust. Alustada vestlusega eelneva ettevalmistuseta võib ainult sel juhul, kui nooruk tabatakse otse kuriteolt. Kuid sellisel juhul tuleb piirduda õiguserikkumise fakti selgitamisega, esialgsete andmete saamisega alaealise isikusest ja sellele peab järgnema nooruki põhjalik tundmaõppimine, täiendavad vestlused ja teised operatiiv-profülaktilised abinõud.

Vestluse ettevalmistamisel on vaja põhjalikult tundma õppida

alaealise isiksust. Miilitsatöötaja peab kindlaks tegema, kas alaealist on varem õiguserikkumiste eest kinni peetud ja vestlusele kutsutud. Seda tehakse kindlaks miilitsaorganites olevate arvestuste põhjal. Juhul kui tegemist on korduvate õiguserikkumistega, tuleb tutvuda varasemate materjalidega ja astuda kontakti töötajaga, kes varem tegeles selle noorukiga. Vestluse ettevalmistamisel tuleb kindlaks teha sellised andmed nagu alaealise vanus, kool või töökoht, edasijõudmine õppetöös, tema käitumine koolis, kellega ta elab jne. Mida rohkem vestleja teab nooruki isiksusest, seda kergem on tal vestlust arendada.

Andmeid nooruki isiksuse kohta on võimalik saada mitmesugustest allikatest. Tavaliselt astutakse kontakti alaealise klassijuhatajaga, töökoha esindajaga, vanematega, majaanikega. Eriti põhjalikult tuleb noorukit tundma õppida, kui tegemist on kuriteo faktiga.

Vestluse ettevalmistamisel tuleb tingimata tundma õppida ka nooruki kasvatuslikke tingimusi, tema vanemate suhtumist kasvatamisse.

Alaealise isiksuse ja tema kasvatuslike tingimuste tundmaõppimisest oleneb palju küsimuse otsustamisel, kas alaealise õiguserikkuja suhtes võib piirduda vestlusega või tuleb rakendada veel teisi profülaktilisi abinõusid.

Alaealistega tegelevad miilitsatöötajad või nende aktivistid külastavad noorukite koduse olukorra tundmaõppimiseks nende kodusid, vestlevad vanematega. Alaealise õiguserikkuja kasvatuslike tingimuste tundmaõppimine on olulise tähtsusega sellepärast, et sageli just väär kasvatus perekonnas ja vanemate halb isiklik eeskuju on alaealiste õiguserikkumisi soodustavateks asjaoludeks.

Paar aastat tagasi peeti huligaanse käitumise eest tänaval kinni alaealine Valeri. Tema koduse olukorraga tutvumisel selgus, et Valeri elab ema ja võõrasisaga ning väiksema vennaga. Võõrasisa suhtus Valeri kasvatamisse ükskõikselt, sageli tarvitas alkoholi, mistõttu perekonnas olid tülid ja juhtus isegi, et võõrasisa tõstis kätt ema vastu. Kodu külastamisel ja emaga vestlemisel selgus, et pärast üht järjekordset tüli otsustas Valeri ema juurest lahkuda ja üles otsida isa. Isa oli nõus küll poega kasvatama edaspidi, kuid tema uus abikaasa oli kategooriliselt selle vastu. Valeri tuli seepärast ema juurde tagasi, kuid muutus kinniseks, hakkas emale vastu rääkima ja püüdis rohkem kodust eemal olla – tänaval. Ka õppetöösse suhtumine muutus halvemaks. Tänaval tutvus ta juba varem korra-rikumisi sooritanud nooruki V-ga ning ühiselt sooritasid nad huligaanse teo. Seepärast tuli Valeri mõjutamisega paralleelselt alustada ka tema vanemate mõjutamist. Võõrasisa käitumist arutati meie ettepanekul tema töökohas ja töökoha esindajad võtsid perekonna oma šefluse alla. Kogu profülaktiliste ürituste kompleks andis antud juhul häid tagajärgi.

Praktikas esineb sageli juhte, et vanemad pöörduvad miilitsatöotajate poole abi saamiseks oma laste mõjutamisel.

Enamasti on need juhud, mil lapsed lahkuvad kodust, hulguvad, jätavad õppetöö jne.

Kõikidesse nendesse signaalidesse tuleb suhtuda tõsiselt. Kuid enne nooruki kutsumist vestlusele tuleb põhjalikult kontrollida, kas lapsevanem ise oma ebaõige käitumisega ei ole põhjustanud konflikti lapsega. Kui meie ei tea konkreetset olukorda, võib vestlus noorukile isegi negatiivselt mõjuda.

1966. a. kevadel tuli meie juurde alaealise Ž. ema. Ta nõudis, et kutsuksime miilitsasse vestluseks tema tütre, kes juba mitu päeva ei elanud kodus. Ema palus, et me kohustaksime tüdrit tagasi koju minema ja alluma ema korraldustele. Fakt, et alaealine tütarlaps ei ela kodus, nõudis kahtlemata vahelesegamist.

Vestlesime eelnevalt vanema tütreaga, et ka temalt kuulda, miks noorem õde lahkus perekonnast. Selgus, et ema enda käitumine perekonnas oli väär. Ema suhtus erinevalt tüdardesse. Oma 17-aastase tütrega riidles ta pisiasjade pärast perekonnas ja nimetas teda väga inetute sõnadega. Tütarlaps vastas solvunult samuti halvasti ja lahkus kodust, ööbides oma sõbrannade juures. Vestelnud kõigi perekonnaliikmetega eraldi, juhtisime tähelepanu esmajoones nende endi vigadele. Kuna ema ja tütre töötavad kõik ühes tehases („Punane Ret“), lahendasime küsimuse koos ametiühingu esimehega, kes tundis hästi kõiki kolme ühise töö põhjal. Ühine seltsimehelik vestlus aitas lahendada konflikti perekonnas.

Seepärast on alaealise mõjutamine vestluse kaudu ja veenmine ebaõigest teost loobuma võimalik alles siis, kui me oleme kõrvaldanud asjaolud, mis selle tingisid.

Aasta tagasi tuli meil tegelda 17-aastase noorukiga, kes hakkas tarvitama alkoholi ja toime panema huligaanseid tegusid. Ema, kes küllalt tõsiselt suhtus poja kasvatamisse, ei osanud kuidagi seletada poja käitumise järsku muutust. Astusime kontakti nooruki sõbradega ja saime teada, et peamiseks põhjuseks oli konflikt temaga lapsepõlvest saadik sõbrutseva tütarlapsena. Millest aga oli konflikt tekkinud, ei teadnud keegi. Otsustasime rääkida ka tütarlapsena ja saavutasime temaga hea kontakti. Tema jutustas, kuidas nad juba lapsepõlvest saadik olid head sõbrad, käisid ühiselt koolis ja ka pärast seda, kui noormees läks tööle, ei katkenud nende sõprus. Aastate jooksul sirgus tütarlaps pikemaks kui noormees. Et tütarlapse sõbrannad olid halvustavalt öelnud nooruki kasvu kohta, häbenes tütarlaps oma sõbraga koos käia ja lõpuks katkestas sõpruse. Tütarlapse veenmine tema käitumise ebaõigsuses aitas kaasa sellele, et nende sõprus, milles ei olnud midagi halba, oli taastatud, ja nooruk muutis oma käitumist.

Sellistes vestlustes aga peab olema taktitundeline. Vestlus noorukitega tuleb läbi viia seltsimehelikus toonis. Noorukit ei tohi sol-

vata isegi siis, kui ta vestluse ajal käitub väljakutsuvalt. Vestluse ülesandeks ei ole noorukit hirmutada, vaid mõjuda tema teadvusle sellel, et ta ise hakkaks mõistma oma teo ebaõigsust.

Vestluse sisu ja vorm peavad olema rangelt individuaalsed. See sõltub palju alaealise vanusest, intellektuaalsest arengust ja iseloomust. On täiesti arusaadav, et 11–12-aastase poisiga tuleb rääkida teisiti kui 17–18-aastase noorukiga. Vestlust noorukiga on soovitatav alustada tema huvialade väljaselgitamisega, sest sellest tahavad noorukid meelsamini rääkida kui toimepandud õiguserikkumise. Alles siis, kui kontakt on saavutatud, võib üle minna õiguserikkumise faktile. Noorukite huvialade väljaselgitamine on olulise tähtsusega, sest sageli teevad alaealised ulakusi ja panevad muid korrarikumisi toime eelkõige sellepärast, et nad ei tegele vabal ajal millegi huvitavaga ja neil pole kuhugi oma lapselikku energiat rakendada. Huvialade väljaselgitamise järel tuleb sageli võtta tarvitusele ka abinõud nende õigeks rakendamiseks.

Vestluses õiguserikkujaga on peamine see, et me peame talle selgeks tegema tema käitumise ebaõigsuse, et ta seda ise hakkaks mõistma. Ühtlasi tuleb noorukile selgitada, missugused tagajärjed on tema vääradel tegudel. Tal peab jääma teadmine, et kõik õiguserikkumised avastatakse ja neile järgneb vastutus.

Vestluse käigus tuleb noorukitele anda nõu ja osutada ka abi. Kui näiteks õiguserikkuja ei tööta ega õpi, on miilitsatöötaja esmaseks ülesandeks alaealiste asjade komisjoni kaudu võtta tarvitusele abinõud nooruki õppima ja tööle suunamiseks.

Sõbralikus vestluses noorukiga tuleb välja selgitada, kas keegi tema sõpradest või tuttavatest ei ole toime pannud õiguserikkumisi. Eriti tuleb selgitada väära arusaamist sõprusest ja seltsimehelikkusest, huligaansuste ja varguste pidamist „romantikaks“.

Vanemate osavõtt vestlusest alaealistega oleneb konkreetselt olukorrast, kuid igal juhul peavad vanemad teadma, et nende lapsega vesteldi ja millest räägiti.

Individaalse vestlusega kui alaealise õiguserikkuja mõjutamisega võib piirduda ainult siis, kui tegemist on väikese korrarikumisega ja kui ollakse täiesti veendunud, et nooruk sai oma eksimusest aru ning seda ei korda.

Tõsisemate õiguserikkumiste puhul, eriti aga kuritegude puhul, on individuaalne vestlus vaid alaealise mõjutamise algus, millele peab järgnema terve kompleks profülaktilisi üritusi. Sageli tuleb sellistel juhtudel rakendada ka riiklikke sunnivahendeid.

## ИНДИВИДУАЛЬНАЯ БЕСЕДА РАБОТНИКА МИЛИЦИИ КАК ЭФФЕКТИВНАЯ МЕРА ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ПОДРОСТКОВ-ПРАВОНАРУШИТЕЛЕЙ

А. Аниер

Резюме

Индивидуальная беседа — самая распространенная форма профилактической работы органов милиции в борьбе с детской безнадзорностью и преступностью среди несовершеннолетних.

В беседе с подростком, прежде всего, многое зависит от самого работника милиции: от умения найти контакт с подростком, от его манеры держаться во время беседы, от умения начать беседу, исходя из настроения подростка, от его интересов и условий жизни. Проведенную беседу нужно связывать с другими оперативно-профилактическими мероприятиями, которые работники милиции проводят в отношении несовершеннолетних правонарушителей.

К каждой беседе надо тщательно готовиться. Поэтому до беседы работник милиции должен хорошо изучать личность подростка и обязательно установить, задерживался ли раньше подросток за правонарушения органами милиции. В подготовке к беседе надо также установить возраст подростка, где он работает или учится, успеваемость, с кем живет, с кем дружит, какие условия воспитания у подростка в семье и т. д. Чем больше работник милиции знает о подростке, тем легче найти с ним контакт.

В беседе с подростком работник милиции должен быть особенно тактичным, вежливым. Цель беседы — не пугать подростка, а влиять на его сознание так, чтобы он сам понял свои неправильные действия. С подростком надо говорить спокойно, в товарищеском тоне, без оскорбления его личности.

Форма и содержание беседы должны быть строго индивидуальны, исходя из возраста, характера и интеллектуального

развития подростков. Совершенно ясно, что с 10—12-летним мальчиком нужно говорить иначе, чем с 16—17-летним несовершеннолетним.

Важно знать основные особенности подростков переходного возраста.

Начать беседу можно с выяснения интересов подростка, потому что об этом он будет говорить охотнее, чем о своем правонарушении. Выяснение интересов важно еще и потому, что часто подростки совершают озорство, хулиганство и другие правонарушения именно потому, что подростки не всегда заняты интересными делами.

В беседе с подростком надо ему объяснить отвратимость его правонарушения и, одновременно, какие последствия могут быть.

У подростка должно создаться мнение, что все его нехорошие поступки будут раскрыты и за ними последует ответственность.

В беседе с подростком рекомендуется дать ему совет, а иногда оказать и реальную помощь. На качество индивидуальной беседы работником милиции надо в будущем больше обращать внимания, особенно при проведении беседы в комплексе с другими формами профилактической работы.